

ผลของการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่มีต่อการส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง
ของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1
รัตภรณ์ อุทุมพร¹, วณิชชา สิทธิพล^{1*}

Effect of creative art activities to enhance the self-confidence of kindergarten 1

Rattaporn Uthumporn¹, Wanitcha Sittipon^{1*}

¹หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

¹Early childhood education program, Faculty of home economics technology, Rajamangala University of Technology Thanyaburi.

* Corresponding author. E-mail address: wanitcha_s@rmutt.ac.th

Received: 2nd Mar. 2023 ; Revised: 20th Apr. 2023 ; Accepted: 23rd may. 2023

DOI :

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็น นักเรียนอายุระหว่าง 3-4 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1/3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนปอคอนเฮาส์แยมสอาดรังสิต จังหวัดปทุมธานี จำนวน 17 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง 1 ห้องเรียน จาก 8 ห้องเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรมแผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ และแบบประเมินความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ใช้ระยะเวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ จำนวน 12 ครั้ง ครั้งละ 40 นาที วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยค่าสถิติ (t-test) ผลการศึกษา พบว่า 1) ระดับความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ก่อนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง และหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับดี 2) หลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์นักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมทั้งโดยรวมและรายด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ความเชื่อมั่นในตนเอง อนุบาลปีที่ 1

ABSTRACT

The purpose of this research was to study and compare the level of self-confidence of kindergarten 1 students before and after creative arts activities. The sample used in study included 17 kindergarten students

between the ages of 3-4 years studying in kindergarten 1/3, Semester 2, Academic Year 2021 Beaconhouse Yamsaard Rangsit School in Pathum Thani Province. The sample were obtained by purposive sampling 1 classroom from 8 classrooms. The research instruments consisted of a creative art activity plan and the self-confidence assessment form for kindergarten students. The research duration was 4 weeks, with activities conducted 12 times and each lasting 40 minutes. Data was analysed using mean, standard diversion, and dependent sample t-test. The research results were as follow: 1) the level of self-confidence of kindergarten students before organising creative arts activities, both overall and in all individual areas, were at a moderate level. After the creative arts activities, both overall and in all individual areas, the level of self-confidence was at a good level. 2) after the creative arts activities, the self-confidence of kindergarten students was higher than before, with a statistically significant at .01.

คำสำคัญ: creative art activities, self-confidence, kindergarten students

บทนำ

เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ในปัจจุบัน ทำให้เกิดผลกระทบต่อทุกคนและทุกฝ่าย รวมไปถึงระบบการศึกษาในประเทศก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน ทำให้โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถเปิดการจัดการเรียนการสอนแบบปกติที่โรงเรียนได้ ทางกระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล ประกอบด้วย การจัดการเรียนการสอนผ่านระบบโทรทัศน์ (On-air) การจัดการเรียนการสอนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (On-demand) การจัดการเรียนการสอนแบบถ่ายทอดสด (Online) การจัดการเรียนการสอนด้วยการนำส่งเอกสารที่บ้าน (On-hand) และการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานหลายรูปแบบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) ซึ่งการจัดรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวนี้ ทำให้เด็กไม่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านเท่าที่ควร อันได้แก่ พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ พัฒนาการด้านสังคม และพัฒนาการด้านสติปัญญา และยิ่งในสภาพสังคมปัจจุบันต้องการบุคคลที่มีความรู้ มีทักษะ มีความเป็นผู้นำ เป็นบุคคลนักคิด นักพัฒนา เพื่อให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ และประสบความสำเร็จในชีวิต

ความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย เป็นพฤติกรรมที่เด็กแสดงถึงความเป็นตัวของตัวเอง กล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ตนเองต้องการ กล้าตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความมั่นใจ (ร่มเกล้า ช่างน้อย, 2558) ซึ่งความเชื่อมั่นในตนเองนั้น ประกอบด้วย ความภาคภูมิใจในตนเอง การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และการกล้าแสดงออก (ทัศนียา บัวภา, 2554; สมจินตนา คุปตสุนทร, 2547) การเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้กับเด็ก ควรจัดประสบการณ์หรือจัดกิจกรรม ที่เปิดกว้างให้เด็กได้ทดลองทำสิ่งต่างๆอย่างอิสระ ทำกิจกรรมด้วยความสนุกสนาน และต้องคำนึงถึงธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก ดังนั้น ครู พ่อแม่ และผู้ปกครอง ควรเป็นแบบอย่างที่ดีและสนับสนุนพฤติกรรมที่ดีของเด็ก จัดบรรยากาศให้เกิดความปลอดภัยและมั่นคงทางความรู้สึก และการเสริมแรงทางบวกให้กำลังใจเด็กได้ใช้ความสามารถของตนเองในการกระทำสิ่งต่างๆ ที่ตนเองนั้นพอใจอย่างเต็มที่ จะช่วยพัฒนาความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองของเด็กได้เป็นอย่างดี (กรมวิชาการ, 2546 อ้างถึงใน ภิญญาพัชญ์ ภูวงค์ และ ศิริพงษ์ เพ็ญศิริ, 2558)

นอกจากนี้ ในการส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยยังสามารถเสริมสร้างผ่านกิจกรรมที่หลากหลายและสร้างความสนุกสนานในการเรียนรู้ให้กับเด็ก เช่น กิจกรรมการเล่นิทาน กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เป็นต้น

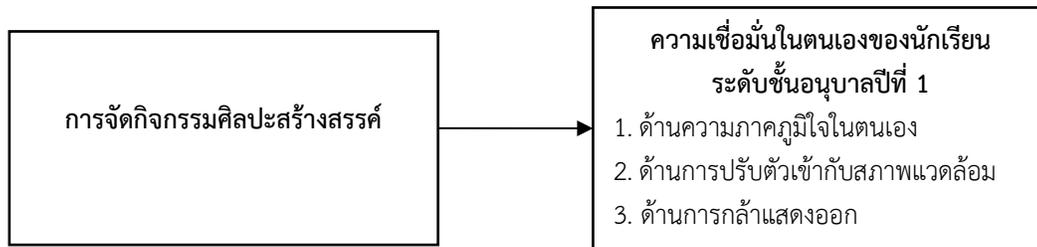
กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการเรียนรู้และสร้างสรรค์ผลงานที่ผ่านการคิด การลงมือทำ การลองผิดลองถูก การแก้ไขปัญหา และถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกหรือเรื่องราวต่างๆที่ต้องการสื่อออกมาให้บุคคลทั่วไปได้รับรู้ โดยจะสื่อออกมาผ่านผลงานศิลปะที่หลากหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการวาดภาพ ระบายสี การเล่นกับสีชนิดต่าง ๆ การฉีก ตัด ปะ การปั้นดินน้ำมัน การร้อย การพับและงานประดิษฐ์ และสิ่งที่สำคัญในการจัดกิจกรรมศิลปะให้กับเด็ก คือ การคำนึงถึงตัวเด็กและการเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมต่อความถนัด ความสนใจตามธรรมชาติกับพัฒนาการของเด็กแต่ละคน กิจกรรมต้องสามารถยืดหยุ่นได้ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นตามจินตนาการและได้ทำงานอย่างอิสระ ควรเน้นการทำงานเป็นกระบวนการมากกว่าผลผลิต เช่น เวลาที่เด็กได้วาด ได้เขียน และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนๆ อย่างมีความสุขและสนุกสนาน จะมีความสำคัญมากกว่าผลงานที่คุณครูหรือผู้ปกครองคาดหวังว่าจะต้องสวยงาม เรียบร้อยตามแบบอย่าง เพราะการสร้างสรรค์ผลงานของเด็กเป็นการลองผิดลองถูก และเรียนรู้การแก้ปัญหาตลอดเวลา ส่วนการแก้ปัญหาของเด็กนั้นอาจมีภูมิพิสัยบ้าง ตามแต่ความสามารถในการสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตัวเด็ก ซึ่งจะช่วยให้เด็กค่อยๆ พัฒนางานสร้างสรรค์ได้ดีขึ้นในระดับสูงต่อไป (ชนิษฐา บุนนาค, 2562)

โรงเรียนปีคอนเฮาส์แยมสอาดรังสิต เป็นโรงเรียนจัดการเรียนการสอนในระดับอนุบาลตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ผ่านการเล่น (Play-Based Learning) ภายใต้กิจกรรมที่ครูได้ออกแบบอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการตามวัยของนักเรียน การสอนโดยวิธีนี้ช่วยส่งเสริม และเตรียมความพร้อมให้เกิดทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และการเข้าใจตนเองและผู้อื่น แต่อย่างไรก็ตามกลับพบปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนว่า นักเรียนขาดความกล้าแสดงออก ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่กล้าบอกความต้องการของตนเอง ไม่กล้าพูดคุยหรือขณะพูดจะไม่สบตากับคู่สนทนา ในการทำงานเด็กจะขาดความมั่นใจ ไม่ทำงานตามความคิดของตนเอง เนื่องมาจากการเรียนการสอนแบบออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองให้กับนักเรียน ให้กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกทาง มีความสุขกับการทำงานและความคิดของตนเอง ถึงแม้ว่างานที่ตนเองทำจะประสบความสำเร็จหรือไม่ก็ตาม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ และสามารถพัฒนาให้ตนเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยใช้การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกทางความคิด โดยผ่านบรรยากาศการจัดกิจกรรมที่ให้เด็กมีอิสระ มีความสุขและสนุกสนานในการทำกิจกรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนปีคอนเฮาส์แยมสอาดรังสิต
2. เพื่อเปรียบเทียบความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนปีคอนเฮาส์แยมสอาดรังสิต ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการศึกษา/วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) โดยมีแบบแผนงานวิจัยแบบ One - Group Pretest – Posttest Design โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ และการส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง

2. การกำหนดประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 อายุระหว่าง 3-4 ปี โรงเรียนปิคอนเฮาส์แยมส์อาดริงสิต ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 ห้อง นักเรียนทั้งหมด 192 คน

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นอนุบาล 1/3 อายุระหว่าง 3-4 ปี โรงเรียนปิคอนเฮาส์แยมส์อาดริงสิต ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวนนักเรียน 17 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง 1 ห้อง จาก 8 ห้อง

3. การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ศิลปะสร้างสรรค์

3.1 ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560

3.2 สร้างแผนจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยเลือกกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่ทำหายและเหมาะสมกับนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 จำนวน 12 แผน

3.3 นำแผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องของกิจกรรมและจุดประสงค์ ขั้นตอนการจัดกิจกรรม สื่อและการประเมิน จากนั้นปรับปรุงแผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ตามคำชี้แนะของผู้เชี่ยวชาญ ผลการพิจารณาความสอดคล้อง พบว่า ทุกรายการมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00

3.4 นำแผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่ปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ที่ไม่ใช่ตัวอย่าง แต่มีลักษณะใกล้เคียงกับตัวอย่าง จำนวน 15 คน เพื่อหาข้อบกพร่องของแผนการจัดประสบการณ์แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงให้สมบูรณ์.

4. การสร้างแบบประเมินความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1

4.1 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมั่นในตนเอง พร้อมทั้งศึกษาแบบประเมินความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย ของ ทศณีย์ บัวภา (2554), เกร็ดไพรินทร์ โจอาษา (2559) เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินความเชื่อมั่นในตนเอง

4.2 สร้างแบบประเมินความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ให้ครอบคลุมพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเชื่อมั่นในตนเอง ได้แก่ ด้านความภาคภูมิใจในตนเอง ด้านการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และด้านการกล้าแสดงออก จำนวน 15 ข้อ โดยแบบประเมินมีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่าเชิงบรรยาย 3 ระดับ (Rubric Scales) ซึ่งมีระดับการให้คะแนน ได้แก่ 0, 1 และ 2 พร้อมกำหนดเกณฑ์เพื่อพิจารณาระดับความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1

4.3 นำแบบประเมินความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องและความเหมาะสม หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์ (IOC: Index of Item Objective Congruence) ผลการพิจารณาความสอดคล้อง พบว่า แบบประเมินทุกข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00

4.4 นำแบบประเมินความเชื่อมั่นในตนเองไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน เป็นเวลา 2 สัปดาห์ โดยผู้วิจัยทำการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมจากการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เพื่อศึกษาความชัดเจนของพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกถึงความเชื่อมั่นในตนเอง และนำมาปรับปรุงแก้ไขเกณฑ์การประเมินในทุกด้าน.

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 ขออนุญาตผู้บริหาร คุณครูประจำชั้นและติดต่อประสานงานกับโรงเรียนบิคอนเฮาส์แอมสตราดริงลิตเพื่อขอเข้าเก็บข้อมูลกับนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1

5.2 ประเมินความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ก่อนการทดลอง (Pretest) กับตัวอย่าง โดยใช้แบบประเมินความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากนั้นนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์และเก็บคะแนนไว้เป็นหลักฐาน

5.3 ดำเนินการทดลองตามแผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับตัวอย่าง เป็นเวลา 4 สัปดาห์ จำนวน 12 ครั้ง ครั้งละ 40 นาที

5.4 เมื่อดำเนินการทดลองครบ 4 สัปดาห์แล้ว ประเมินความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 หลังการทดลอง (Posttest) โดยใช้แบบประเมินชุดเดียวกับที่ใช้ในการประเมินก่อนการทดลอง (Pretest)

5.5 นำข้อมูลที่ได้จากการประเมินไปวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานและสรุปผลการวิจัยต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

6.1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานด้วยค่าสถิติ (dependent sample t – test)

6.2 นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ จำนวน 12 แผน
2. แบบประเมินความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่าเชิงบรรยาย 3 ระดับ (Rubric Scales) เพื่อประเมินพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเอง ประกอบด้วย พฤติกรรม 3 ด้าน ได้แก่ ความภาคภูมิใจในตนเอง การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และการกล้าแสดงออก ด้านละ 5 ข้อ จำนวนทั้งสิ้น 15 ข้อ มีระดับการให้คะแนน ได้แก่ 0, 1 และ 2 ผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องและความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน มีค่า IOC อยู่ระหว่างตั้งแต่ 0.67 ถึง 1.00 ทุกข้อ และตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินโดยวิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต (Rater Agreement Indexes: RAI) ซึ่งผู้สังเกต 2 คน คือ ผู้วิจัยและคุณครูประจำชั้นอนุบาลห้อง 1/4 มีค่าเท่ากับ 0.93

ผลการศึกษา

ตอนที่ 1 การศึกษาระดับความเชื่อมั่นในตนเองก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

ก่อนได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ นักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 มีความเชื่อมั่นในตนเองมีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 14.63) และหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเองมีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 24.70) เมื่อจำแนกความเชื่อมั่นในตนเองออกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความภาคภูมิใจในตนเอง ก่อนได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 5.58) และหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดี $\bar{X}$ = 8.64) ด้านการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ก่อนได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 4.64) และหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 7.82) และด้านการกล้าแสดงออก ก่อนได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 4.41) และหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 8.24) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ที่ได้จากการประเมินก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

ความเชื่อมั่นในตนเอง	ก่อนทดลอง			หลังทดลอง		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านความภาคภูมิใจในตนเอง	5.58	2.60	ปานกลาง	8.64	1.66	ดี
2. ด้านการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม	4.64	2.47	ปานกลาง	7.82	2.04	ดี
3. ด้านการกล้าแสดงออก	4.41	2.74	ปานกลาง	8.24	2.36	ดี
รวม	14.63	7.17	ปานกลาง	24.70	5.49	ดี

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความเชื่อมั่นในตนเองก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยรวมและรายด้าน

หลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ นักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 มีความเชื่อมั่นในตนเองโดยรวมสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และเมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า นักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 มีความเชื่อมั่นในตนเองในทุกด้านสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความเชื่อมั่นในตนเอง ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

ความเชื่อมั่นในตนเอง	ก่อน		หลัง		$\bar{D}$	$S_{\bar{D}}$	t	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.				
1. ด้านความภาคภูมิใจในตนเอง	5.58	2.60	8.64	1.66	3.06	1.60	7.884**	.000
2. ด้านการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม	4.64	2.47	7.82	2.04	3.18	0.34	7.685**	.000
3. ด้านการกล้าแสดงออก	4.41	2.74	8.24	2.36	3.82	2.13	7.407**	.000
รวม	14.63	7.17	24.70	5.49	10.07	4.44	9.348**	.000

การอภิปรายผล

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนบึงคอนแฮสร์แยมสอาดรังสิต ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ พบว่า นักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยในครั้งนี้ ทำให้สามารถอธิบายผลได้ดังนี้

1. หลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์นักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม กล่าวคือ ก่อนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ นักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 มีความเชื่อมั่นในตนเองอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 14.63) และหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ความเชื่อมั่นในตนเองอยู่ในระดับปานกลาง อยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 24.70) เนื่องจากกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เปิดโอกาสให้เด็กได้พูดแสดงความคิดเห็นหรือตอบคำถาม โดยมีครูคอยตั้งใจรับฟัง และไม่หัวเราะเมื่อเด็กตอบคำถามผิด อีกทั้งยังให้เด็กสามารถแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนให้เด็กใช้ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของตนเองผ่านกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ได้อย่างอิสระ ภายใต้บรรยากาศที่ผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียด ไม่มีการนิยามทางความคิดและการแสดงออกของเด็กว่าผิดหรือถูก ส่งผลให้ความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 เพิ่มสูงขึ้น โดยในช่วงระยะแรก เด็กยังไม่กล้าตัดสินใจด้วยตนเอง แสดงความลังเลออกมาผ่านพฤติกรรม และไม่กล้าพูด กล้าตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นใดๆขณะดำเนินกิจกรรม แต่เมื่อดำเนินการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ผ่านไป 4-5 ครั้ง เด็กหลายคนเริ่มมีพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองที่ดีขึ้น ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เรื่อง “ไอศกรีมแสนอร่อย” โดยให้เด็กได้เลือกกระดาษสีแล้วนำมาฉีกเป็นไอศกรีมสีต่างๆ ซึ่งก็ได้เปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นในมุมมองของตนเอง เด็กหลายคนแสดงความคิดเห็นว่า กระดาษสีชมพูของตนเองนั้นเป็นรสสตอร์เบอร์รี่ ในขณะที่กระดาษสีน้ำตาลเป็นรสช็อคโกแลต ทำให้เด็ก

เข้าใจในความคิดเห็นที่แตกต่าง สามารถยอมรับความคิดเห็นและผลงานของตนเองและเพื่อนได้มากขึ้น และเข้าใจว่าผลงานที่สร้างสรรค์ไม่จำเป็นที่จะต้องเหมือนกัน และหลังจากการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ทั้ง 12 ครั้ง จะเห็นได้ว่าเด็กกล้าพูด กล้าตอบคำถาม กล้าแสดงออก มีอารมณ์ขัน ร่าเริง ยิ้มแย้มแจ่มใส มีบุคลิกภาพที่เปิดเผย มองโลกในแง่ดี มีความสุขกับการเรียนรู้ มีความกระตือรือร้น กล้าลองสิ่งใหม่ๆ รู้จักยอมรับตนเองและผู้อื่น รู้จักยืดหยุ่น และสามารถทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนได้ จึงส่งผลให้เด็กสามารถประสบความสำเร็จได้ง่าย และพัฒนากลายเป็นความเชื่อมั่นในตนเองที่สุด สอดคล้องกับ ทศณียา บัวภา (2554) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นในมุมมองของตนเอง แสดงออกถึงเอกลักษณ์ของบุคคลนั้นๆ เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี รู้จักยอมรับตนเองและผู้อื่น รู้จักยืดหยุ่น และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง พร้อมทั้งจะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และกล้าแสดงออกในสิ่งที่เหมาะสม กล้าพูดซักถามและตอบโต้แสดงถึงความเป็นตัวตนของตนเอง เลือกลงและตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเองได้ จะไปสู่การเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

2. หลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ นักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 มีความเชื่อมั่นในตนเองทั้งโดยรวมและรายด้านสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถอภิปรายได้ดังนี้

2.1 ด้านการกล้าแสดงออก ก่อนได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีระดับค่าเฉลี่ยความเชื่อมั่นในตนเองอยู่ในระดับปานกลางเท่ากับ 4.41 และหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีเท่ากับ 8.24 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงคะแนนความเชื่อมั่นในตนเองก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เท่ากับ 3.82 เนื่องจากการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ได้มีช่วงการตอบคำถาม สนทนาเกี่ยวกับกิจกรรมที่ทำ ได้เปิดโอกาสให้เด็กสามารถแสดงความคิดเห็น ตอบคำถาม ตั้งคำถาม และนำเสนอผลงานศิลปะที่ได้สร้างสรรค์ด้วยตนเองให้ทุกคนฟังได้อย่างเต็มที่ ซึ่งครูก็จะเป็นผู้รับฟังที่ดี มีถามคำถามเกี่ยวกับผลงานของเด็ก เช่น “หนูวาดรูปอะไร?”, “หนูระบายสีอะไรบ้าง?” หรือให้การชื่นชมเด็ก เช่น “ว้าว หนูทำออกมาได้สวยงามมากเลย” เป็นต้น ซึ่งทำให้ในกิจกรรมต่อไป เด็กเกิดความมั่นใจที่จะกล้าแสดงออกมากขึ้น กระตือรือร้นอยากร่วมกิจกรรม กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น และกล้าตั้งคำถาม ดังที่ นรรัชต์ ฝั้นเชียร (2561) ที่กล่าวว่า เด็กมักจะมีอาการกล้าแสดงออกในตัวอยู่แล้วเป็นทุนเดิม แต่จะมามากหรือน้อยนั้นก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม สังคมและปัจจัยอื่นๆ และพฤติกรรมความกล้าแสดงออกสามารถปรับเปลี่ยนได้เสมอ ทั้งนี้ การเลี้ยงดูของแต่ละครอบครัวและหน่วยงานที่สร้างบรรทัดฐานของสังคมอย่างโรงเรียนก็มีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความกล้าแสดงออกของเด็ก ดังนั้น คุณครูจะต้องส่งเสริมให้เด็กมีความกล้าแสดงออกโดยจัดรูปแบบการเรียนการสอนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน สร้างกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กทุกคนได้แสดงออกบ่อยๆ หรือให้นำเสนองานต่างๆ ในรูปแบบที่เขาคิดขึ้นมาเอง เมื่อเด็กคนหนึ่งกล้าที่จะออกไปทำกิจกรรมอะไรสักอย่าง สิ่งที่จะช่วยให้เขาอุ่นใจมากขึ้น คือ การที่มีคนสนใจในสิ่งที่เขากำลังทำ คุณครูควรหมั่นสบตาและพยักหน้ารับกับสิ่งที่เขากำลังนำเสนอ รวมถึงสอบถามในเรื่องที่เกี่ยวข้องบ้างประปราย เพื่อให้เขารู้สึกว่าสิ่งที่เขากำลังสื่อสารนั้นมีคนสนใจอยู่นั่นเอง

2.2 ด้านการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีระดับค่าเฉลี่ยความเชื่อมั่นในตนเองอยู่ในระดับปานกลางเท่ากับ 4.64 และหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีเท่ากับ 8.72 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงคะแนนความเชื่อมั่นในตนเองก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เท่ากับ 3.18 อาจเนื่องมาจากบรรยากาศในห้องเรียนที่มีความอิสระ มีความอบอุ่น และหมั่นเสริมแรงทางบวก โดยจัดกิจกรรมให้เด็กรู้สึกว่าคุณครูเป็นส่วนหนึ่งของห้องเรียน ปฏิบัติต่อเด็กทุกคนเท่าเทียมกัน กระตุ้นให้เด็กบอกความต้องการของตนเอง และกระตุ้นให้เด็กทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น

ร่วมกันเก็บวัสดุอุปกรณ์หลังทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ คอยเหลือซึ่งกันและกัน เปิดโอกาสให้เด็กได้ร่วมสร้างข้อตกลงในการปฏิบัติกิจกรรม เพื่อที่เด็กทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้ภายใต้กฎเงื่อนไขที่พวกเขาช่วยกันสร้างขึ้นเป็นต้น อีกทั้งจะมีเด็กที่ไม่กล้าสื่อสารกับครูและเพื่อนๆ เวลาที่ทำกิจกรรมเด็กจะไม่พูด ไม่ตอบคำถาม จะนั่งนิ่งๆหรือนั่งทำกิจกรรมแบบไม่พูดไม่จา ไม่สร้างปฏิสัมพันธ์กับใคร ส่งผลให้เด็กทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆลำบาก ดังนั้น จึงจะให้ความใส่ใจกับเด็กเหล่านั้นเป็นพิเศษโดยการหมั่นพูดคุยกับเด็ก ในเวลาที่กิจกรรมก็จะเรียกชื่อเด็กคนนั้นให้ตอบคำถาม หรือเรียกออกมานำเสนอผลงานหน้าห้อง เป็นต้น ถ้าเด็กทำได้ก็ให้การชื่นชมและชวนเพื่อนๆปรบมือให้เป็นรางวัล ซึ่งจะทำให้เด็กรู้สึกผ่อนคลายมากขึ้น รู้สึกไว้วางใจ เป็นที่ยอมรับของห้องเรียน และเด็กหลายๆคนกล้าบอกความต้องการของตนเองมากขึ้นจากการได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ดังที่ คณาพร ปิ่นกุ่มภีร์ (2562) ที่กล่าวว่า ครูควรสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง และส่งเสริมให้เด็กรู้จัก ดูเป็น ฟังเป็น มีจิตใจที่ดีงาม มีการแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม พร้อมทั้งจะออกสู่สังคม ส่งเสริมให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ครูชี้ทางให้เด็กเรียนรู้แนวทางการปฏิบัติตัวในสังคมที่ถูกต้อง เพื่อให้สังคมยอมรับ รู้จักร่วมมือกับผู้อื่นในลักษณะกลุ่ม รู้จักการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม และรู้จักการให้ การรับ รู้จักแบ่งปัน และรู้จักบอกความต้องการของตนเอง และปฏิเสธในสิ่งที่ตนเองไม่ต้องการ

2.3 ด้านความภาคภูมิใจในตนเอง ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีระดับค่าเฉลี่ยความเชื่อมั่นในตนเองอยู่ในระดับปานกลางเท่ากับ 5.58 และหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีเท่ากับ 8.64 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงคะแนนความเชื่อมั่นในตนเองก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เท่ากับ 3.06 เห็นได้ว่า ก่อนที่จะจัดกิจกรรมนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 มีความเชื่อมั่นในตนเองด้านความภาคภูมิใจในตนเองสูงที่สุดอยู่แล้ว อาจจะเป็นเพราะว่าเด็กเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ เมื่อได้ลงมือทำด้วยตนเองจึงเกิดความภาคภูมิใจในสิ่งที่ทำ ซึ่งการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ได้เปิดโอกาสให้เด็กได้สร้างสรรค์ผลงานอย่างอิสระ สามารถคิดตัดสินใจตั้งแต่การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์จนถึงการลงมือทำศิลปะด้วยตนเอง มีความสุขเมื่อได้สร้างสรรค์ผลงานออกมาที่แตกต่างจากเดิม ไม่มีกรอบใดๆมาจำกัดจินตนาการ เด็กจึงไม่เกิดความเครียดหรือความกังวล กล้าที่จะคิดนอกกรอบ กล้าคิดตามจินตนาการของตนเอง ดังที่ รมเกล้า ช่างน้อย (2558) กล่าวไว้ว่า การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เป็นผู้ริเริ่ม มีการยืดหยุ่น และควรเน้นให้มีสื่อของจริง เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง มีโอกาสสังเกต สำรวจตัดสินใจ ทดลอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง และสามารถลงมือทำสิ่งต่างๆได้ตามต้องการและความสนใจของตนเอง กล้าตัดสินใจ กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ตนเองต้องการ โดยไม่มีความวิตกกังวลกับผลที่ตามมา พร้อมทั้งจะรับผิดชอบกับทุกการกระทำที่ตนเองตัดสินใจ ซึ่งส่งตรงจากภายในจิตใจออกมาสู่ภายนอก และพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาดังหน้าทุกสถานการณ์

สรุปผลการทดลอง

1. ระดับความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ก่อนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง และหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับดี
- 2) หลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์นักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมทั้งโดยรวมและรายด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- เกร็ดไพรินทร์ ใจอาษา. (2559). *การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาล 1 วัดศรีเมือง*. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้งนครนายก.
- ชนิษฐา บุนนาค. (2562, 21 พฤษภาคม). *การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ สำหรับเด็กปฐมวัย*. youngciety. <https://www.youngciety.com/article/journal/arts-for-kids.html>
- คณาพร ปิ่นกุ่มภีร์. (2562, 7 มกราคม). *ครูจะช่วยเหลือและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยได้อย่างไร*. <http://kri2.esdc.go.th/bthkhwam/khrucachwydulaelaeasngserimphathnakardekpthmwaydi xyangri>
- ทัศนียา บัวภา. (2554). *ความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบเด็กนักวิจัย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นรรีชต์ ผืนเชียร. (2561, 11 กรกฎาคม). *ทำอย่างไรให้เด็กกล้าแสดงออก*. <https://www.trueplookpanya.com/blog/content/67998/-teaartedu-teaart-teaarttea>
- ภิญญาพัชญ์ ภูวงค์ และ ศิริพงษ์ เพี้ยศิริ. (2558). *การศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาและความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย ด้วยการจัดประสบการณ์ โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ร่วมกับการเล่นพื้นบ้านไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ร่มเกล้า ช่างน้อย. (2558). *ผลของการใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ในกระบวนการละครประยุกต์เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมจินตนา คุปตสุนทร. (2547). *การศึกษาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานข่าว กรมประชาสัมพันธ์. (2564, 17 พฤษภาคม). *กระทรวงศึกษาธิการกำหนด 5 รูปแบบการเรียนการสอนรองรับการเปิดภาคเรียนให้เหมาะสมแต่ละภูมิภาคของประเทศ*. <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG210517091249485>